

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

TEA KEKEC

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**PREPREČEVANJE IN SANKCIONIRANJE
RAČUNOVODSKIH PREVAR IN GOLJUFIJ**

Ljubljana, avgust 2010

TEA KEKEC

IZJAVA

Študentka Tea Kekec izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Sergeje Slapničar, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

Kazalo

UVOD.....	1
1 PREVARE IN GOLJUFIJE V RAČUNOVODSTVU	1
1.1 OPREDELITEV POJMOV	2
1.2 VRSTE PREVAR IN GOLJUFIJ	2
1.3 RAZLOGI ZA NASTANEK PREVAR IN GOLJUFIJ.....	3
2 RAZŠIRJENOST PREVAR IN GOLJUFIJ V ČASU KRIZE	4
3 PREPREČEVANJE PREVAR IN GOLJUFIJ.....	6
3.1 DRUŽBENA ODGOVORNOST.....	7
3.2 ETIČNI KODEKSI.....	7
3.3 VLOGA RAČUNOVODJE	8
3.4 VLOGA POSLOVODSTVA.....	10
3.5 VLOGA NADZORNEGA SVETA.....	11
3.6 VLOGA REVIZORJA.....	11
3.7 VLOGA NOTRANJEGA REVIZORJA.....	13
4 SANKCIONIRANJE PREVAR IN GOLJUFIJ	14
4.1 VLOGA DRŽAVE	14
4.2 AGENCIJA ZA JAVNI NADZOR NAD REVIDIRANJEM	15
4.3 ZAKONODAJA V SLOVENIJI	16
4.4 ZAKONODAJA DRUGOD	19
5 PRIMERI OBTOŽB IN KAZNOVANJA PREVAR IN GOLJUFIJ V SLOVENIJI IN TUJINI	21
5.1 TUJINA.....	21
5.2 SLOVENIJA.....	21
SKLEP	25
LITERATURA IN VIRI.....	27

Kazalo slik

Slika 1: Trikotnik prevare	5
----------------------------------	---

Kazalo tabel

Tabela 1: Pravne osebe, zoper katere je postopek za kaznivo dejanje pravnomočno končan, po kaznivih dejanjih (statistika sodišč, Slovenija, 2003-2009)	23
Tabela 2: Pravne osebe, zoper katere je postopek po kazenski ovadbi in predhodni postopek za kaznivo dejanje končan, po kaznivih dejanjih (statistika tožilcev), Slovenija, 2003-2009	24

Uvod

Prevare in goljufije srečamo na delovnem mestu, v poročanju medijev, navsezadnje tudi v zasebnem življenju. V diplomski nalogi se bom osredotočila na goljufije in prevare v računovodstvu. Vemo, da prevare vplivajo na računovodsko poročanje in s tem na premoženje ljudi, ki se na podlagi poročil odločajo o poslovnih potezah.

Namen diplomske naloge je predstaviti vrste prevar in goljufij, kdo vse jih lahko povzroča in kdo je v katerem primeru odgovoren, sodno preiganjan. Predstavila bom zakonske podlage, s katerimi poskuša država omejiti in kaznovati prestopnike. Omenila bom potencialne načine preprečevanja, preden pride do prestopkov znotraj podjetij.

Cilj diplomske naloge je raziskati preprečevanje in sankcioniranje prevar, kar pa je težka naloga, saj so prevare in goljufije šibka točka podjetij in so dostikrat skrbno varovane. Tako bom poskušala pojav prevar čim bolj osvetliti s primeri iz domačega in tujega okolja. V pomoč mi bosta intervjuja z izkušenima strokovnjakinjama Marijo Ravnik, računovodkinjo, in Andrejo Istenič, pooblaščenno notranjo revizorko.

V prvem delu bom predstavila opredelitev pojmov prevara in goljufija, kakšne vrste poznamo in razloge za nastanek obeh. V naslednje poglavje bom vključila raziskavo revizijske družbe PricewaterhouseCoopers (v nadaljevanju PWC, 2009), ki je raziskala področje ekonomskega kriminala v finančni krizi. V nadaljevanju bom omenila načine, kako preprečiti nastanek prevare, in za vsako skupino zaposlenih v podjetju povzela, kakšna je njihova vloga in odgovornost pri odkrivanju in preprečevanju prevar in goljufij ter kateri zakoni jih usmerjajo. Nadaljevala bom s sankcioniranjem prevar in goljufij, tu bom povzela kazensko zakonodajo doma in v tujini, in za zaključek poiskala nekaj primerov iz tujine in Slovenije.

1 Prevare in goljufije v računovodstvu

Podjetja največkrat poročajo zunanjim in notranjim uporabnikom računovodskih informacij z letnimi poročili, ki so sestavljena iz poslovnega in računovodskega poročila (Odar, 2010, str. 7). Odar, Kavčičeva in Koželj (2003, str. 23) navajajo, da je cilj računovodskih izkazov v prvi vrsti dajati informacije o finančnem položaju, ki koristijo velikemu krogu uporabnikov pri njihovem odločanju. Zaradi tega morajo biti računovodske informacije razumljive, bistvene, zanesljive in primerljive. Zanesljivost informacij je zagotovljena, če ne vsebujejo pomembnih napak in pristranskih stališč ter se uporabniki nanje lahko zanesejo, prav tako morajo biti popolne in v pravi meri upoštevati potrebo previdnosti. Da so informacije v letnih računovodskih izkazih zanesljive, je treba izkaze revidirati.

Zaradi popolnejšega informiranja je potrebno k računovodskim izkazom dodati pojasnila in dodatne informacije. V našem primeru so to razkritja o tveganjih. Vezjakova (2010, str. 146)

omenja tveganja zaradi neustreznosti ali nepravilnega izvajanja notranjega nadzora, ravnanj ljudi, delovanja. Letno poročilo mora vsebovati tudi izjavo posloводства in izjavo o upravljanju, v kateri je omenjeno, da so računovodski izkazi skladni z ustreznimi standardi, da ne vsebuje bistvenih ali nebistvenih napak. Prav tako vsebuje opis glavnih značilnosti sistema notranjega nadzora in upravljanja tveganja ter poudarja pomen vedenjskih nadzorov, kot so zaupanje, etika, poštenost, medsebojni odnosi in uspešno vodenje (Vezjak, 2010, str. 145, 147). Ob upoštevanju vsega tega so možnosti za nastanek prevare in goljufije majhne.

V nadaljevanju diplomske naloge se bom osredotočila na prevare in goljufije v računovodstvu. Kot sta navedla Riahi-Belkaoui in Picur (2000), prevare v računovodskem okolju naraščajo in povzročajo izgube pri podjetjih, posameznikih in družbah ter ustvarjajo moralno težavo na delovnem mestu.

1.1 Opredelitev pojmov

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) je izraz **prevara** razložen kot dejanje, s katerim nekdo z določenim namenom zavede nekoga v zmoto, izraz **goljufija** pa kot okoriščanje z oškodovanjem nekoga ali z zavajanjem v zmoto. Torej gre za dva zelo podobna izraza.

Še natančneje pa izraz prevara razložijo Mednarodni standardi revidiranja 240 (v nadaljevanju MSR 240, 2009, str. 5, 7). V ta izraz je vključena tudi goljufija. MSR 240 razlagajo prevaro kot namerno dejanje napačne navedbe v računovodskih izkazih. Stori jo lahko eden ali več članov posloводства, pristojnih za upravljanje, zaposleni ali tretja oseba, da z goljufijo pridobijo neupravičene ali nezakonite koristi. Prevare delimo na dve vrsti namerno napačnih navedb: prevarantsko računovodsko poročanje in poneverba sredstev.

1.2 Vrste prevar in goljufij

V MSR 240 (str. 18-20) se prevare kažejo v namernih napačnih navedbah ali opustitvi zneskov ali razkritij v računovodskih izkazih, ki naj bi zavedli uporabnike računovodskih izkazov. To lahko storijo na naslednje načine:

- s prikrojevanjem, prirejanjem ali spreminjanjem računovodskih evidenc ali podpornih dokumentov, na podlagi katerih so pripravljeni računovodski izkazi;
- z napačnim prikazovanjem ali namerno opustitvijo dogodkov, poslov ali drugih pomembnih informacij v računovodskih izkazih;
- z namerno napačno uporabo računovodskih načel, ki se nanašajo na vrednotenje, razvrščanje, način predstavljanja ali razkrivanje;
- z utajo prejemkov, davkov;
- s tatvino opredmetenih osnovnih sredstev in intelektualne lastnine;

- s plačilom podjetja za proizvode in storitve, ki jih ni prejelo;
- z uporabo sredstev organizacije za osebno uporabo.

Iz MSR 240 je razvidno, da prevaro lahko zakrivi poslovodstvo na naslednje načine:

- z vnašanjem izmišljenih vpisov v dnevnik, zlasti ob koncu obračunskega obdobja, da bi prikrojilo poslovne izide ali doseglo druge cilje;
- z neumestnim prilagajanjem predpostavk in spreminjanjem presoj, uporabljenih pri oceni saldov na kontih;
- z opuščanjem priznavanja, s predčasnim ali z zapoznelim priznavanjem dogodkov in poslov, do katerih je prišlo v obračunskem obdobju, v računovodskih izkazih;
- s prikrivanjem ali opustitvijo razkrivanja dejstev, ki bi lahko vplivala na zneske v računovodskih izkazih;
- z vključevanjem v zapletene posle, ki so organizirani z namenom, da bi napačno predstavili finančno stanje ali poslovni izid organizacije;
- s spreminjanjem zapisov in pogojev, ki so povezani s pomembnimi in nenavadnimi posli.

Schilit (2002, str. 24-25) omenja sedem večjih prevar, ki se pojavljajo v računovodskih izkazih:

- prikazovanje lažnih prihodkov,
- predčasno prikazovanje prihodkov,
- povečanje prihodkov iz enkratnih virov,
- odlaganje prihodkov na poznejše obdobje,
- odlaganje odhodkov na poznejše obdobje,
- neknjiženje obveznosti,
- knjiženje odhodkov v prihodnosti na zdajšnje obdobje.

S temi prevarami predvsem lahko krojijo dobiček, ki pa je seveda zgolj navidezen.

V globinskem intervjuju s preizkušeno računovodkinjo Marijo Ravnik, ki ima vrsto izkušenj s področja računovodstva, sem pridobila informacije, da se slovenski računovodje srečujejo predvsem z utajo davkov in prispevkov, ko podjetja želijo s prikrivanjem dejanskih podatkov ali knjiženjem izmišljenih listin vplivati na višino davka.

1.3 Razlogi za nastanek prevar in goljufij

Povhova (2003, str. 11) poskuša osvetliti razloge za prevarantsko poročanje. Po njenem mnenju je to ponavadi želja, da bi se podjetju povečal ugled in na trgih pridobil konkurenčno prednost. S tem želi osvetliti, da razlog niso vedno samo osebne želje vodilnih po pridobivanju koristi. Dostikrat prevaro zagrešijo nižje zaposleni v hierarhični piramidi, saj so pogostejše pod pritiskom, da morajo ustvarjati dobre rezultate, ki pa so z normalnim delom nedosegljivi.

V MSR 240 (str. 17-18) so razloženi trije vzroki, zakaj lahko pride do prevare in goljufije. Pogoji so:

- pobuda ali pritisk za zagrešitev prevarantskega računovodskega poročanja utegne izvirati iz pritiska, zunaj ali znotraj organizacije, na poslovodstvo, da doseže pričakovani (in morda nestvarni) cilj glede dobička ali finančnega izida, zlasti ker so posledice zaradi nedoseganja finančnih ciljev za poslovodstvo precejšnje;
- priložnost za zagrešitev prevare lahko posameznik zazna, kadar meni, da se je notranjemu nadziranju mogoče izogniti, ker mu, na primer, zaupajo ali ker pozna določene pomanjkljivosti notranjega nadziranja;
- posamezniki utegnejo preiščljeno zakriviti prevarantsko dejanje. Nekateri posamezniki imajo nagnjenje, značaj ali niz etičnih vrednot, ki jim dovoljujejo zavestno in namerno izvesti nepošteno dejanje, celo sicer pošteni posamezniki lahko zagrešijo prevaro v okolju, ki izvaja zadosten pritisk nanje.

2 Razširjenost prevar in goljufij v času krize

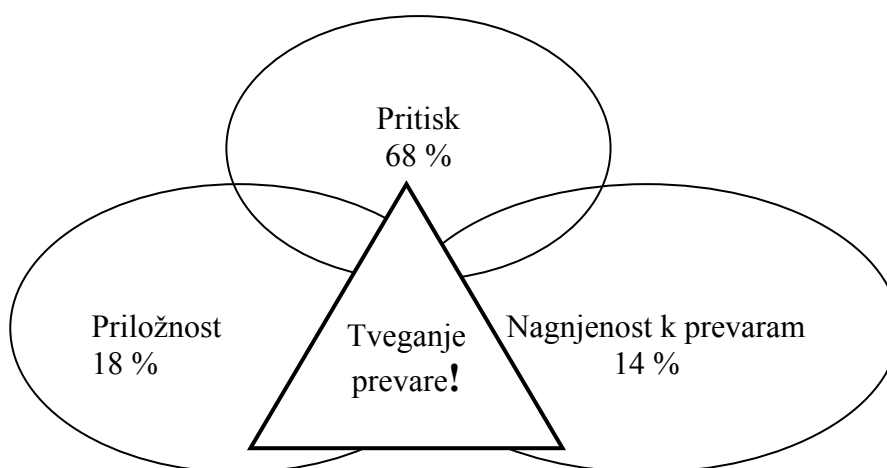
V nadaljevanju predstavljam raziskavo revizijske družbe PWC iz leta 2009 o globalnem ekonomskem kriminalu v času ekonomske krize. V mnenjski raziskavi je sodelovalo 3037 posameznikov, ki so večinoma na vodstvenih položajih v podjetjih iz 54 držav po vsem svetu. Anketiranci so odgovarjali na spletni vprašalnik, ki je vseboval vrsto vprašanj, vezanih na poslovanje podjetij s poudarkom na prevarah, kriminalu in grožnjah zanj v času ekonomske krize. Cilj raziskave je bil, da ocenijo odnos podjetij do ekonomskega kriminala v trenutnem ekonomskem položaju. Posebno je avtorje raziskave zanimalo, kako ekonomska kriza vpliva na stopnjo kriminala, zakaj se pojavlja in kakšni so trendi za prihodnost.

Ugotovili so, da predstavlja ekonomski kriminal podjetjem resen problem kljub naraščajoči zakonodaji, ki to poskuša zatreti. 62 % vprašanih je pritrdilo, da je v njihovih podjetjih v zadnjih 12 mesecih prišlo do zmanjšanja prihodkov zaradi ekonomske krize. To pomeni, da je prizadeta večina podjetij, ki so sodelovala v raziskavi. Vprašani menijo, da se je povečal pritisk na podjetja in posameznike zaradi borbe za obstoj in konkurenčnosti na trgu. 40 % vprašanih ocenjuje, da se je tveganje za ekonomski kriminal povečalo zaradi krize.

30 % vprašanih je priznalo, da je imelo v zadnjem letu opravka z vsaj eno prevaro v svojem podjetju. Poleg tega pa je raziskava pokazala, da rezultati variirajo glede na območje. Države na vzhajajočih trgih so zaznale večji odstotek prevar kot tiste na razvitih trgih. V finančnem sektorju, zlasti znotraj njega izstopajo finančne storitve, zavarovalništvo in komunikacije, je bilo zaznanih več prevar in goljufij kot v ostalih gospodarskih dejavnostih. Večje ko je podjetje, večja je verjetnost prevar, saj je sistem odkrivanja težji in se posamezniki lažje skrijejo.

Zanimivo je to, da so v preostalih 38 % podjetij, ki jih ekonomska kriza ni prizadela, zaznali približno enak odstotek ekonomskega kriminala kot pri tistih, ki so bila v krizi prizadeta. Tako so podali mnenje, da je katero koli podjetje v trenutnem ekonomskem položaju vedno na udaru glede prevar, neodvisno od poslovnih rezultatov. Vendar naj bi se v času krize pri podjetjih, ki so dejansko prizadeta, močno povečale prav prevare v zvezi z računovodskim poročanjem.

Slika 1: Trikotnik prevare

Vir: PWC, The Global Economic Crime Survey, 2009.

PWC navaja tri razloge za prevaro v t. i. trikotniku prevare.

- Prvi razlog je pritisk, ki ga nadrejeni izvajajo nad zaposlenimi, da bi dosegli zastavljene finančne cilje podjetja in osebne interese.
- Drugi razlog je priložnost.
- Tretji razlog so prevaranti sami, ki bodo ne glede na položaj zaradi pomanjkanja vrednot iskali priložnost za prevaro.

Tri najpogostejše vrste ekonomskega kriminala glede na raziskavo so nezakonita prilastitev sredstev (67 %), računovodska prevara (38 %) ter podkupovanje in korupcija (27 %).

Med temi tremi je prišlo do največjega porasta, glede na mnenja, izražena v preteklih raziskavah, prav pri računovodski prevari (2003 – 10 %, 2005 – 24 %, 2007 – 27 %, 2009 – 38 %). Po mnenju anketiranih je najlažje odkriti nezakonito prilastitev sredstev.

Raziskava je pokazala, da so računovodske prevare pogostejše v velikih podjetjih kot v družinsko vodenih podjetjih. Med računovodske prevare spadajo manipulacije dobička, prevarantsko sposojanje/povečevanje financ, prevarantske prošnje za kredite in nenadzorovane transakcije trgovanja.

Spraševali so tudi, kolikokrat letno anketiranci skrbijo za nadzor in zmanjšanje tveganja prevar. Zanimivo je, da je bil v kar 59 % odgovor nikoli ali enkrat letno kljub znanemu dejstvu, da več kot je nadzora, več je odkritih prevar. Poleg tega je bilo v letu 2009 le 17 % prevar odkritih z notranjim nadzorom, kar predstavlja najvišji odstotek med vsemi vrstami odkritij, v letu 2005 pa 26 %. Avtorji menijo, da je manj odkritih prevar z notranjim nadzorom predvsem zaradi odpuščanj in s tem zmanjšanim delovanjem notranjega nadzora.

Med različnimi tipi podjetij prevladujejo prevare v podjetjih v državni lasti: kar sedemintrideset odstotkov teh podjetij je priznalo, da je v imelo preteklem letu vsaj eno prevaro. Zanimivo je, da je bilo v anketiranih podjetjih kar 18 % prevar odkritih naključno, 30 % pa tako, da jih je nekdo izdal. Po njihovem mnenju je postal v ekonomski krizi finančni položaj teh podjetij še slabši, kot je že bil.

Avtorji menijo, da je težava celotnega kriminala v tem, da zaposleni nimajo več moralnih vrednot, njihovi medsebojni odnosi se slabšajo, podjetja izgubljajo ugled. Poslovodstvo se tega ne zaveda, čeprav je odgovorno za ugled in mora biti vzor zaposlenim. Poslovodstvo bi lahko imelo več interesa za preprečitev prevar, vendar to ignorira in tako povzroča še večjo škodo. Prav zaradi tega avtorji raziskave postavijo sklep, da se bo ekonomski kriminal v prihodnosti še povečeval, v ospredje pa bo prišlo vedno več prevar zunanjih prevarantov (kupci, agenti, posredniki) in ne samo notranjih.

3 Preprečevanje prevar in goljufij

Odkar so se v ZDA in Evropi pojavile velike afere, se zastavlja vprašanje, kako podjetja skrbijo za izboljšanje in napredek v boju proti prevaram (Coenen, 2010, str. 3).

V prvi vrsti je za preprečitev prevar pomembno družbeno odgovorno delovanje poslovodstva in zaposlenih, ki temelji na ustrezni kulturi v podjetju, strogem obravnavanju prevar, etičnem kodeksu, čvrstem notranjem nadzoru in dejstvu, da posamezne vplivne interesne skupine ali posamezniki opravljajo svojo vlogo. Glede sankcioniranja prevar pa so pomembni zakoni, standardi, predpisi, ki jih sprejmejo države in strokovne institucije, določajo pa usmeritve in omejitve pri izvajanju ter kazensko preiganje. To so na primer Kazenski zakonik (Ur. l. RS, št. 55/2008, v nadaljevanju KZ-1), etični kodeksi posameznih poklicev, ki so objavljeni na spletnih straneh podjetij ali institutov posameznih poklicev.

Pomembno za učinkovito preprečevanje v podjetjih je, da se zadeve rešujejo sistematsko. Vzpostaviti se mora:

- nadzor nad delom poslovodstva,
- notranji revizijski nadzor,
- spodbujanje čuta pripadnosti,
- sistem odgovornosti vsakega posameznika,

- priprava strokovnih izobraževanj s posameznih področij za skupine zaposlenih,
- izdelava etičnega kodeksa podjetja in ukrepov ter kazni v primeru prevar,
- vzpostavitev dobrega delovnega okolja,
- skrb za to, da se sumljive zadeve takoj razrešujejo.

Prav tako je v podjetju pomembno, da ima dober in zavarovan računovodski sistem, ki ne sme obstajati brez notranjega nadzora. Ta temelji na pregledih transakcij, ki morajo biti popolne in vsebinsko celotne, pravilno knjižene in potrjene od vodje (Coenen, 2010, str. 57).

Povhova (2003, str. 8) meni, da se različne oblike prevarantskega in koruptivnega ravnanja v vseh družbah povečujejo, boj proti njim pa je trd, neizprosni in le redko obrodi sadove. Vzroki za to so predvsem:

- tovrstna dejavnost je prikrita, največkrat vesta zanjo le dve osebi, navzven se večinoma kaže kot legalno poslovanje;
- storilci so bistri, domiselni in spretni, strokovno so večinoma zelo dobro podkovani;
- pojavne oblike se hitro prilagajajo spremembam okolja (spremembam zakonodaje, spremembam na trgu, spremembam zaradi izrazite uspešnosti organov pregona na kakem področju ipd.);
- odvetniki so za tovrstno obrambo zelo dobro pripravljeni (vse več jih je specializiranih zanjo), precej slabše pa so za obtožbe pripravljeni tožilci;
- motiviranost za obsodbo je manjša, ker oškodovanec največkrat ni posameznik.

3.1 Družbena odgovornost

Prevare predstavljajo kompleksen precep med moralo, odgovornostjo in željami. World Business Council for Sustainable Development (v nadaljevanju WBCSD, 2002) opredeli družbeno odgovornost podjetij kot njihov prispevek k etičnemu obnašanju, ekonomskemu razvoju, izboljšanju kakovosti življenja zaposlenih, lokalne in širše družbe. Na nasprotni strani so interesi posameznikov in uporabnikov računovodskih izkazov zelo različni, zato želijo določeni posamezniki vplivati na sestavo računovodskih izkazov (Odar et al., 2003, str. 24).

Celoten pomen družbene odgovornosti in etičnega obnašanja se začne že na vodilnih položajih, ki s svojim načinom ravnanja in upravljanja vplivajo na svoje zaposlene. Zaradi tega se interesi ne smejo postaviti pred etiko, ki jo je do sedaj izvajalo podjetje.

3.2 Etični kodeksi

Povhova (2003, str. 18) meni, da so države predvsem v zadnjem obdobju razvile vrsto predpisov za ravnanje v posameznih dejavnostih in poklicih, v katerih sta poštenost in vestnost posebej pomembni. Etični kodeks je pomembno orodje posloводства, s katerim

lahko gradi pozitivno podobo in kulturo organizacije. Mnogo organizacij je spoznalo, da z jasno začrtanimi stališči do etičnih vrednot povečuje svoj ugled v javnosti in med zaposlenimi, kar ugodno vpliva na poslovanje. Kodeks poslovne etike postavlja standarde ravnanja, po katerih naj bi se zgledovali zaposleni v posamezni organizaciji (ali posameznem poklicu), hkrati pa naj bi si z njimi pomagali pri reševanju etičnih vprašanj, ki se postavljajo pri njihovem delu. Nenehno strokovno izpopolnjevanje, usposabljanje in izobraževanje ter spremljanje strokovnih dosežkov v svetu je eden izmed temeljnih pogojev za strokovno ravnanje. Prav takšna obveznost je poleg drugega zapisana v kodeksih. Zato naj bi ti posamezni vrsti strokovnjakov služili kot obvezno vodilo pri opravljanju poklicnih dolžnosti in določali temelje etičnega in poklicnega vedenja v stroki in javnosti. Prav gotovo je pošteno ravnanje brez prevar tako ali drugače zapisano v vseh kodeksih.

Po drugi strani pa strokovnjake v podjetju zavezujejo specifični poklicni etični kodeksi, kot so na primer: Kodeks upravljanja javnih delniških družb (Ur. l. RS, št. 44/2004), Kodeks etike za računovodske strokovnjake (2008), Kodeks poklicne etike notranjih revizorjev (2004) in Etični kodeks zunanjih revizorjev (2004), ki so objavljeni na spletni strani Slovenskega inštituta za revizijo¹.

Koletnik (2007, str. 278) v svoji knjigi Notranje revidiranje odgovarja na vprašanje, kam se uvrščajo računovodje in revizorji po poklicni etiki v razvitih ekonomijah. Pravi, da sta ta dva poklica med najbolj zahtevnimi, kar zadeva poklicno strogost, poleg zdravnikov, odvetnikov in politikov.

3.3 Vloga računovodje

Izvajanje računovodske funkcije v podjetju je pomembna in odgovorna naloga. Potrebno je jasno in pregledno voditi poslovne knjige na podlagi verodostojnih listin, ki morajo izkazovati resnično in pošteno stanje premoženja in obveznosti podjetja (Unija, 2010, str. 4).

Na 40. simpoziju o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji (v nadaljevanju 40. simpozij, 2008, str. 91) so avtorji simpozija v sklepih zapisali, da se pojem odgovornosti računovodij deli na dva dela, na formalnopravno in strokovno-etično odgovornost. Formalnopravna zajema zakonsko opredeljene odgovornosti, odškodninsko, kazensko in disciplinsko, ki jih prevzame ob sklenitvi pogodbe o zaposlitvi. Strokovno-etična odgovornost pa vključuje strokovna pravila in pristojnosti v podjetju, etična načela in lastnosti ter odnos do organizacije. Prav tako so avtorji v sklepih navedli, da se računovodje pri svojem delovanju znajdejo v etično spornem položaju, ko poslovodstvo od njih zahteva uporabo strokovno neprimernih rešitev. Med sklepi so navedli raziskavo med računovodji, ki kaže visoko obremenjenost s tovrstnimi pritiski, ki lahko povzročijo navzkrižje med pripadnostjo podjetju

¹ Slovenski inštitut za revizijo: <http://www.si-revizija.si>

in poklicno stroko. Večina anketirancev je že doživela pritisk, 5,5 % celo pogosto ali zelo pogosto.

Kot ključni zaposleni v podjetju igra računovodja pomembno vlogo in Vezjakova (2009, str. 57) omenja, da mora zelo dobro poznati zahteve računovodskih standardov in zakonov ter jih v primeru nesporazumov tudi pojasniti ostalim zaposlenim.

Računovodja postaja v današnjih časih in v dinamičnem okolju ključni vzrok za uspešnost podjetja. Namesto da dela klasične računovodske zadolžitve in sledi zahtevam nadrejenih, postaja vse bolj samostojen in s svojim strokovnim znanjem in svetovanjem celo pripomore k izboljšanju poslovanja.

Za temeljno delovanje računovodstva sta izrazito pomembna Kodeks računovodskih načel in Kodeks poklicne etike računovodje, saj predstavljata strokovni podlagi za pravilno vodenje računovodstva in strokovno-etično obnašanje (Koželj, 2009, str. 13). V Zakonu o gospodarskih družbah (Ur. l. RS, št. 65/2009 – UPB3, v nadaljevanju ZGD-1), Slovenskih računovodskih standardih (2006, v nadaljevanju SRS), Mednarodnih standardih računovodskega poročanja (2007, v nadaljevanju MSRP) in Zakonu o računovodstvu (Ur. l. RS, št. 23/2009, v nadaljevanju ZR) pa so navedena pravila za pravilno predstavljanje podatkov in informacij v računovodskih izkazih, ki jih je možno uresničevati le ob strokovnem in vestnem delu računovodje.

Koželj (2009, str. 18) meni, da je računovodja odgovoren za delovanje računovodskega informacijskega sistema. Skrbeti mora, da se za odločanje uporabijo najnovejša spoznanja, strokovna pravila, metode in tehnična sredstva.

V Kodeksu poslovne etike računovodje (1998, str. 2) piše, da mora računovodja vzdrževati visoke standarde strokovne sposobnosti, morale in dostojanstva, nenehno spremljati strokovne dosežke na računovodskem področju in se strokovno izpopolnjevati ter da sodelovanje med računovodji temelji na tovarštvu, odkritosti in prenašanju izkušenj. Držati se mora petih načel. Ta so poštenost, resničnost, prizadevnost, zaupnost in strokovnost ter odgovornost.

Koželj (2009, str. 19) navaja, kako pravilno ravnati v primeru suma prevare. V knjigovodskem delu računovodstva, ko računovodja dobi knjigovodske listine, ki mejijo na sumljive poslovne dogodke, se pojavi vprašanje, kako v takšnih primerih ravnati. Pri tem mora biti zelo pozoren. Računovodja ni odgovoren za takšne dokumente, zato je najbolje, da na sumljive zadeve ustno in nato, če ni odziva, pisno opozori odgovorne osebe. Če te zadevo nato pravilno obravnavajo in popravijo, ni nadaljnjih sankcij, če pa do odprave nepravilnosti ne pride, se poraja vprašanje, ali gre za napako ali se nepravilnosti ponavljajo (namerno, morda se kažejo znaki prevar in goljufij). Takoj po odkritju česa takšnega mora računovodja pisno opozoriti odgovorne na operativnih funkcijskih področjih in vrniti lažne listine. Ob takšnih nepravilnostih je potrebno tudi obvestiti predsednika uprave oziroma lastnike. Prav

tako mora računovodja, če pride do pritiskov posloводства, ki ga sili, da obravnava sumljive knjigovodske listine in jih knjiži brez določenega nadzora, takoj ukrepati in knjigovodske listine vrniti ter napisati zapisnik o sumljivih dejanjih, ki ga pošlje pristojnim v podjetju.

Da računovodja pravočasno ukrepa, je pomembno iz dveh razlogov. Prvič, da se odvrne soodgovornost, in drugič, da se onemogoči ponavljanje nepravilnosti. Računovodja mora ravnati razumno in preiščeno.

Coenenova (2010, str. 58, 60) navaja, kakšne vrste dokumentov lahko računovodjo privedejo do suma prevare: dokumenti starejših datumov, manjkajoči dokumenti, neoriginalni dokumenti, neujemajoči dokumenti s preostalimi listinami, dokumenti s sumljivimi podpisi, pečati. Prav tako so sumljive transakcije ob neprimernem času, nenavadne in nepoznane transakcije ter neobičajne transakcije večje vrednosti.

Za zaključek lahko povzamem, da je računovodja predvsem in izključno odgovoren za svojo računovodsko funkcijo ter za pravilno in pravočasno pripravo informacij za notranje in zunanje uporabnike.

3.4 Vloga posloводства

»Za pripravljanje in predstavljanje računovodskih izkazov podjetja je odgovorno predvsem njegovo posloводство.« (Odar et al., 2003, str. 27).

Glavno odgovornost za preprečevanje in odkrivanje prevar imajo tako pristojni za upravljanje organizacije kot posloводство. Pomembno je, da daje posloводство velik poudarek preprečevanju prevar, kar lahko zmanjšuje priložnosti za prevare, in svarilom pred prevarami, kar lahko prepriča posameznike, da jih ne zagešijo zaradi verjetnosti, da bodo odkrite in kaznovane. To vključuje kulturo poštenosti in etičnega obnašanja, ki ga lahko podkrepi dejavni nadzor nad pristojnimi za upravljanje. Izvajanje nadzorne funkcije pristojnih za upravljanje vključuje upoštevanje možnosti za izogibanje nadzoru ali za drugačne neprimerne vplive na postopke računovodskega poročanja, kot so na primer poskusi posloводства za prirejanje dobičkov, da bi vplivali na zaznavanje analitikov o uspešnosti in dobičkonosnosti organizacije (MSR 240, 2009, str. 5-6).

V ZGD-1 je v 263. členu omenjeno, da mora član organa vodenja pri opravljanju svojih nalog ravnati v dobro družbe s skrbnostjo vestnega in poštenega gospodarstvenika in varovati poslovno skrivnost družbe.

Kot so zapisali v sklepih 40. simpozija (2008, str. 91), se zdi, da je vedno več pritiskov, da računovodja ravna v navzkrižju s pravili stroke, prav od posloводства. Rešitve težave ni iskati

pri računovodji, temveč je treba najti predvsem načine zmanjševanja tovrstnih pritiskov in spodbujanje bolj etičnega in družbeno odgovornega delovanja posloводства.

3.5 Vloga nadzornega sveta

V ZGD-1 je od 279. do 282. člena omenjena vloga nadzornega sveta. Ta nadzoruje vodenje poslov družbe, lahko pregleduje in preverja knjige in dokumentacijo družbe, njeno blagajno, shranjene vrednostne papirje, zaloge blaga in druge stvari. Od uprave lahko zahteva kakršne koli informacije, potrebne za izvajanje nadzora. Nadzorni svet mora preveriti sestavljeno letno poročilo in predlog za uporabo bilančnega dobička, ki ju predloži uprava. Lahko imenuje ali pa je obvezan imenovati revizijsko komisijo, ki jo sestavlja vsaj en neodvisen strokovnjak z znanjem s področja revizije in računovodstva. Naloga revizijske komisije je spremljanje postopka računovodskega poročanja, učinkovitosti notranjega nadzora in revizije letnih računovodskih izkazov ter nadzorovanje neoporečnosti finančnih informacij. Nadalje revizijska komisija neposredno sodeluje z zunanjim revizorjem in vpliva na njegovo imenovanje.

3.6 Vloga revizorja

MSR 240 (2009) opredeljujejo, da je revizor, ki izvaja revizijo v skladu z njimi, odgovoren za pridobitev sprejemljivega zagotovila, da je celota računovodskih izkazov brez pomembnih napačnih navedb zaradi prevare ali napake.

Zunanji revizorji po naročilu lastnikov, vrhovnih poslovodij ali drugih preizkušajo in ocenjujejo pravilnost in resničnost sporočil, postopkov, stanj in drugih dejstev v podjetju. Koletnik (2008, str. 9) razume zunanjo revizijo kot varovalni mehanizem, ki omogoča neodvisno in nepristransko presojo primerne organiziranosti in delovanja poslovnih procesov ter primernost poročil, ki naj izpričujejo resnično in pošteno podobo gospodarjenja v podjetju. Zunanji revizorji niso neposredno vključeni v nastanek poslovnih dogodkov, procesov in stanj, ki so predmet revidiranja.

Zunanji revizorji opravljajo revizijske naloge skladno s poklicno skrbnostjo in nezaupljivostjo. Pri svojem delu se morajo zavedati, da lahko obstajajo okoliščine in tveganja, ki vodijo do tega, da so računovodski izkazi lahko napačni. Prav zaradi tega skrbno pripravijo, načrtujejo in izvajajo revizijski postopek in s tem poskušajo zmanjšati revizijsko tveganje na sprejemljivo nizko raven. Na podlagi tega pozneje izrazijo neodvisno in nepristransko mnenje. V ta namen obstajajo standardna pravila in vprašalniki o konkretnih nalogah revizorja in pristojnih poslovodij ter nadzornikov pri preprečevanju in odkrivanju prevar (Koletnik, 2008, str. 251-252).

Skladno z veljavno doktrino zunanjega revidiranja izvede zunanji revizor sam ali s svojo delovno skupino revizijsko nalogo po naslednjih korakih:

1. korak: revizor izvede postopke za pridobitev spoznavnih podlag, informacij za prepoznavanje tveganja napačnih navedb zaradi prevare,
2. korak:
 - a. revizor prepozna in oceni tveganja pomembno napačnih navedb zaradi prevare na ravni računovodskih izkazov in na ravni uradnih trditev,
 - b. pri ocenjenih tveganjih, ki bi utegnili voditi do pomembno napačnih navedb zaradi prevare, preizkusi in oceni s tem povezane notranje nadzore v podjetju in ugotovi, ali so bili ti opravljeni,
3. korak:
 - a. revizor določi celovite odzive na tveganje pomembno napačnih navedb zaradi prevare na ravni računovodskih izkazov in prouči razporeditev osebja in njegovo nadziranje,
 - b. revizor prouči računovodske usmeritve organizacije in vključi dejavnik nepredvidljivosti v izbor vrste, časa in obsega revizijskih postopkov, ki jih je treba izvesti,
4. korak: revizor načrtuje in izvede revizijske postopke kot odgovor na tveganje, da se poslovodstvo izogiba notranjemu nadzoru,
5. korak: revizor določi svoje odzive na ocenjena tveganja pomembno napačnih navedb zaradi prevare,
6. korak: revizor presodi, ali utegnejo biti prepoznane napačne navedbe znak za prevaro,
7. korak: revizor pridobi pisne poslovske predstavitve v zvezi s prevarami,
8. korak: revizor poroča poslovodstvu in pristojnim za upravljanje, po potrebi tudi regulativnim organom in organom pregona,
9. korak: revizor dokumentira in shrani vse svoje razvide in dokumente, ki vključujejo pomembne odločitve med razpravljanjem v delovni skupini, pri prepoznavanju in ocenjevanju tveganj, revizorjevih odzivih na ocenjena tveganja, o poročanju prevar organom poslovođenja, regulatornim in drugim organom.

Zaradi naravnih omejitev revizije obstaja neizogibno tveganje, da nekatere pomembno napačne navedbe v računovodskih izkazih morda ne bodo odkrite, čeprav je revizija pravilno načrtovana in izvedena v skladu z MSR. Tveganje, da ne bo odkrita pomembno napačna navedba zaradi prevare, je večje kot tveganje, da ne bo odkrita pomembno napačna navedba zaradi napake. Prevara lahko vključuje dovršene in skrbno organizirane načine prikrivanja, kot so ponarejanje, premišljena opustitev knjiženja poslov ali namerno napačna predstavitev revizorju. Takšne poskuse prikrivanja je še težje odkriti, če jih spremlja skrivni dogovor. Ta lahko povzroči, da revizor verjame, da so dokazi prepričljivi, čeprav so dejansko lažni. Revizorjeva zmožnost odkriti prevaro je odvisna od dejavnikov, kot so spretnost krivca, pogostost in obseg prikrivanja, raven vpletenega skritega dogovora, sorazmerna velikost prikritih posamičnih zneskov in hierarhični položaj vpletenih posameznikov. Medtem ko je revizor lahko sposoben prepoznati možne priložnosti za zagrešitev prevar, težko ugotovi, ali so napačne navedbe na področjih presojanja, kot so računovodske ocene, posledice prevar.

Poleg tega je tveganje, da revizor ne bo odkril pomembne napačne navedbe zaradi poslovske prevare, večje kot pri prevari zaposlenih, ker ima poslovodstvo pogosto možnost neposredno ali posredno prikrojati računovodske evidence, predstaviti prevarantske računovodske informacije ali zaobiti nadzorne postopke, ki so namenjeni preprečevanju podobnih prevar drugih zaposlenih. Ko revizor pridobiva sprejemljivo zagotovilo, mora ves čas revizije ohranjati poklicno nezaupljivost upoštevajoč možnost, da se poslovodstvo izogne nadzoru, in zavedajoč se, da niso vsi revizijski postopki učinkoviti pri odkrivanju prevar.

Zakoni, objavljeni na spletni strani Slovenskega inštituta za revizijo, po katerih se ravna notranji in zunanji revizorji:

- Zakon o revidiranju (Ur. l. RS, št. 65/2008, v nadaljevanju ZRev-2),
- Mednarodni standardi revidiranja (2009),
- Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev (1994),
- Kodeks poklicne etike notranjih revizorjev (2004),
- Temeljna revizijska načela (2006),
- Kodeks notranjerevizijskih načel (2004),
- Mednarodni standardi strokovnega ravnanja pri notranji reviziji (2009).

3.7 Vloga notranjega revizorja

Notranji nadzor zagotavlja delovanje računovodske ureditve, ki izbira podatke in oblikuje informacije za sestavljanje računovodskih izkazov, za katere je odgovorno poslovodstvo (Odar et al., 2003, str. 28).

Povhova (2003, str. 7) pravi, da je ena od nalog notranjega revizorja ugotavljanje nepravilnosti oziroma prevar in goljufij ter podobnih oblik nezakonitega ravnanja. Vendar mora imeti pri tem dovolj strokovnega znanja, da odkrije znamenja tovrstnih dejanj, pri pregledih in preiskovanjih pa jim mora posvetiti posebno pozornost.

Po drugi strani Mednarodni standard o strokovnem ravnanju pri notranji reviziji (2009) določa, da mora imeti notranji revizor dovolj znanja, da oceni tveganje prevare na način njihovega obravnavanja v organizaciji, vendar se ne pričakuje, da bi imel strokovno znanje osebe, katere glavna naloga je odkrivati in raziskovati prevare. To pomeni, da mora notranji revizor skrbeti in poskušati odkriti znake prevar in goljufij, vendar se odgovornost ne prelaga nanj.

Kodeks poklicne etike notranjega revizorja (Slovenski inštitut za revizijo, 2004) predpisuje ravnanja, ki jih mora notranji revizor upoštevati pri delu, če se želi sam izogniti prevaram. Vzdrževati mora visoke standarde morale, poleg strokovnih sposobnosti in dostojanstva. Zavestno ne sme sodelovati v nobeni nezakoniti oziroma nedovoljeni dejavnosti oziroma dejavnosti, ki bi mu onemogočila neoporečno opravljanje dolžnosti. Od sodelavca, stranke, kupca, dobavitelja ali drugega poslovnega partnerja ne sme sprejeti nobene večje vrednosti,

ker bi to škodovalo oziroma utegnilo škodovati njegovemu strokovnemu in moralnemu ugledu. Prav tako ne sme opravljati storitev, katerih plačilo bi bilo odvisno od izsledkov ali izidov revidiranja. Svoje presoje ne sme podrediti interesom ali koristim naročnika, dolžan se je izogibati dejanskim in navideznim navzkrižjem interesov (Povh, 2003, str. 19).

Povhova (2003, str. 20) meni, da mora biti notranji revizor pri delu vedno pozoren na sumljive okoliščine in mora v delovnih načrtih upoštevati tudi dejavnike tveganja prevar. Ob ugotovitvi prevare mora biti dosti bolj kritičen kot pa ob odkritju nenamerne napake. Vsekakor mora biti prav notranji revizor glavno gibalno in pobudnik boja proti prevaram, saj najbolje pozna ustroj organizacije in vse postopke in poti dokumentacije, poleg tega pa je vsakodnevno v stiku z zaposlenimi v vseh organizacijskih enotah. Zato je njegova vloga pri odkrivanju prevar neprecenljiva.

Koletnik (2007, str. 275) opredeljuje preprečevanje in odkrivanje prevar kot sestavino notranjerevizijske dejavnosti. To počne samostojno ali s pomočjo veščakov in s popolno podporo posloводства in nadzornega organa.

Notranji revizor dela po korakih. Najprej presodi ustreznost svojih znanj in vedenj pri odkrivanju in preprečevanju, obstoj poslovskega načrta, načinov in tehnik notranje revizije za preprečevanje in odkrivanje prevar. Nato se dodatno izobrazi in preuči potencialne prevare na drugih primerih. Njegov cilj je presoditi, ali je v podjetju ustrezen delujoč sistem obvladovanja tveganj in sistem notranjega nadzora, ki omogoča preprečevanje in odkrivanje prevar. Prav tako določi tvegane procese in opozori na znake potencialnih prevar. O svojih ugotovitvah poroča poslovodstvu in nadzornemu svetu. Kadar pa dvomi v vodilne, mora poročati pristojnim organom zunaj podjetja. Za zaključek mora notranji revizor nadzorovati, da se ugotovljene nepravilnosti odpravijo (Koletnik, 2007, str. 276).

Po mnenju notranje revizorke Andreje Istenič so revizorji glede prevar vedno v kočljivem položaju, ker je potrebno najti dovolj dokazov, preden jih obelodaniš, biti pa moraš stoodstotno prepričan, da gre res za prevaro, sicer te »zmeljejo v prah«, poleg tega mora biti podpora stroke zelo velika.

4 Sankcioniranje prevar in goljufij

4.1 Vloga države

Pomen države pri zmanjševanju oziroma preprečevanju prevar in goljufij je v postavljanju regulativov in ustanavljanju inštitucij, komisij.

Kot izhaja iz sklepov 40. simpozija (2008, str. 92), je preprečevanje in odkrivanje prevar in goljufij tudi v pristojnosti nadzornih inštitucij države. Slovenija potrebuje učinkovite

nadzorne institucije in strokovne ljudi v njih, še posebej v njihovih vodstvih, ki omogočajo preiskovalcem, da pri svojem delu upoštevajo le strokovnost in zakonitosti ne glede na položaj, ugled, zasluge, časti ali politično pripadnost kršilcev zakonov.

Za pravilno izvajanje zakonodaje v državi skrbijo:

- računsko sodišče – nadzor nad porabo javnih sredstev in denarja, pridobljenega iz evropskih skladov,
- davčna uprava – nadzor nad pobiranjem davkov,
- agencija za javni nadzor nad revidiranjem – sprejemanje pravil, izdajanje dovoljenj, izobraževanja, nadzor nad kakovostjo na področju revizije, saj nadzoruje inštitut in postavlja merila načrtov kakovosti,
- protikorupcijska komisija – boj proti korupciji in prevaram.

Prav tako je potrebno poskrbeti za ustrezno povezanost in skupno delovanje različnih nadzornih institucij, kriminalistične policije in državnega tožilstva. Njihova trenutna težava je v njihovi neučinkovitosti kljub precejšnjim pooblastilom, so še dodali na 40. simpoziju (2008, str. 92).

Iz tega je razvidno, da ima država in s tem politika vpliv nad delovanjem institucij, ki preprečujejo ekonomski kriminal.

4.2 Agencija za javni nadzor nad revidiranjem

Agencija za javni nadzor nad revidiranjem (v nadaljevanju Agencija) je bila formalno ustanovljena s sprejetjem novega zakona o revidiranju (2008) in je začela delovati 1. marca 2009. Nov zakon (ZRev-2, 2008) je narekoval novo direktivo o obveznih revizijah, ki med drugim vzpostavlja javni nadzor nad revizorji in revizijskimi družbami. Prvi pogoj za visoko kakovostno računovodsko poročanje naj bi bil zaupanje v javni nadzor nad revizijsko stroko, hkrati pa tudi zagotavljanje investitorjem in drugim zainteresiranim skupinam, da se lahko zanesejo na revidirane računovodske izkaze, zmanjšajo nasprotja interesov med revizorji in njihovimi naročniki ter zaščitijo EU pred računovodskimi škandali. Temeljno načelo Agencije pri zastopanju javnega interesa je namreč zagotavljanje učinkovitega nadzora nad pooblaščenimi revizorji in revizijskimi družbami in nad Slovenskim inštitutom za revizijo. Tako po zakonskih določbah nadzor nad kakovostjo revidiranja v Sloveniji opravljata Agencija za javni nadzor nad revidiranjem in Slovenski inštitut za revizijo, vsak v skladu s svojimi pristojnostmi. Pri izvrševanju nalog si je Agencija kot prednostne cilje zadala predvsem delovanje v korist javnega interesa, izvajanje kakovostnega javnega nadzora nad revidiranjem, upoštevanje transparentnosti delovanja in spoštovanje moralnih in etičnih načel z namenom učinkovitega delovanja nadzornika nad revizijsko stroko (Agencija za javni nadzor nad revidiranjem).

ZRev-2 (Ur. l. RS, št. 65/2008) od 18. do 36. člena opredeljuje statut in sestavo Agencije, njene naloge in pooblastila. Agencija je pravna oseba, ki deluje samostojno in neodvisno (18. člen). Po 31. členu zakon določa pristojnosti Agencije, kot so sprejemanje in določanje hierarhije pravil revidiranja, ki niso predpisi, stalna izobraževanja, izdajo dovoljenj za opravljanje dejavnosti revidiranja in nalog pooblaščenega revizorja ter registracijo zakonitih revizorjev in revizijskih družb tretjih držav in zagotavljanje kakovosti revizijskega dela pooblaščenih revizorjev in revizijskih družb.

4.3 Zakonodaja v Sloveniji

V Sloveniji se na področje določanja kazni in prijemov kaznovanja nanašajo Kazenski zakonik Republike Slovenije 2008 (v nadaljevanju KZ-1), ZGD-1-UPB3, Zakon o računovodstvu (Ur. l. RS, št. 23/1999, v nadaljevanju ZR), Zakon o davčnem postopku (Ur. l. RS, št. 117/2006, 125/2008, 110/2009, 43/2010, v nadaljevanju ZDavP-2), Zakon o revidiranju (Ur. l. RS, 65/2008, v nadaljevanju ZRev-2).

KZ-1 (Ur. l. RS, št. 55/2008) v triindvajsetem poglavju omenja kazniva dejanja zoper premoženje (204.-224. člen), v štiriindvajsetem poglavju kazniva dejanja zoper gospodarstvo (225.-250. člen) in v petindvajsetem poglavju kazniva dejanja zoper pravni promet (251.-256. člen).

V nadaljevanju bom povzela pomembnejše člene.

V 211. členu je kazensko opredeljena goljufija, ki se kaznuje:

- z zaporom do treh let, kdor sebi ali komu drugemu pridobi protipravno premoženjsko korist ali spravi koga z lažnim prikazovanjem ali prikrivanjem dejanskih okoliščin v zmoto,
- z zaporom od enega do osmih let, če goljufijo stori več oseb ali pa je povzročena večja premoženjska škoda,
- z zaporom od enega do desetih let za dejanje, storjeno v hudodelski združbi,
- z denarno kaznijo ali zaporom do enega leta, če je povzročena majhna premoženjska škoda, enako se kaznuje tudi tistega, ki bi drugega oškodoval in ga s tem zapeljal, da v škodo svojega ali tujega premoženja kaj stori ali opusti.

V 226. členu (lažni stečaj) se kazensko kaznuje:

- z zaporom od šestih mesecev do petih let, kdor zato, da obveznosti ne bi bile plačane, navidezno ali dejansko poslabša svoje premoženjsko stanje in s tem povzroči stečaj ali izpolni pogoje za izbris gospodarske družbe, tako da premoženje ali njegov del, ki spada v stečajno maso, navidezno proda, brezplačno odstopi, odtuji za izredno nizko ceno ali uniči; sklene lažno pogodbo o dolgu ali prizna neresnične terjatve; prikrije, uniči,

spremeni ali tako vodi poslovne knjige ali listine, da se iz njih ne more ugotoviti dejansko premoženjsko stanje,

- če je zaradi teh dejanj nastala velika premoženjska škoda, se storilca kaznuje z zaporom od enega do osmih let.

V 230. členu omenja KZ-1 preslepitev pri pridobitvi posojila in ugodnosti, ki kaznuje storilca z denarno kaznijo ali zaporom do treh let, če zase ali za koga drugega pridobi posojilo, investicijska sredstva, subvencijo ali kakšno drugo ugodnost za opravljanje gospodarske dejavnosti, čeprav ne izpolnjuje zahtevanih pogojev, ali če posojilodajalcu predloži neresnične ali nepopolne podatke o premoženjskem stanju, bilancah, dobičku ali izgubi ali druge podatke, pomembne za odobritev posojila ali ugodnosti, oziroma te podatke zamolči.

Ponareditev in uničenje poslovnih listin je omenjena v 235. členu. Z zaporom do dveh let je kaznovan, kdor v poslovne knjige, spise ali druge poslovne listine in evidence, ki jih mora voditi po zakonu ali na podlagi drugih predpisov in so pomembne za poslovni promet ali so namenjene za odločitve v zvezi z dejavnostjo ali kot podlaga za davčni nadzor, vpiše lažne podatke ali ne vpiše kakšnega pomembnega podatka ali s svojim podpisom potrdi tako knjigo, listino ali spis z lažno vsebino ali omogoči sestavo knjige, listine ali spisa z lažno vsebino. Enako je kaznovan, kdor lažno poslovno knjigo, listino ali spis uporabi kot resnično ali kdor uniči, skrije, precej poškoduje ali kako drugače napravi neuporabne poslovne knjige, listine ali spise iz prejšnjega odstavka. Tudi poskus dejanj je kazniv.

V 249. členu (davčna zatajitev) se kaznuje:

- z zaporom od šestih mesecev do treh let, kdor zato, da bi se popolnoma ali deloma izognil plačilu davkov, prispevkov ali drugih predpisanih obveznosti fizičnih ali pravnih oseb ali neupravičeno dobil v celoti ali deloma vrnjen davek v Republiki Sloveniji ali drugih državah, članicah Evropske unije, uporabi lažne podatke o pridobljenih dohodkih, stroških, predmetih, blagu ali drugih okoliščinah, ki vplivajo na ugotovitev davkov in drugih predpisanih obveznosti, ali kako drugače preslepi organ, pristojen za odmero ali nadzor nad obračunavanjem in plačevanjem teh obveznosti, pa obveznosti, ki se jim je izogibal, ali davek, ki mu je bil neupravičeno vrnjen, pomenijo večjo premoženjsko korist,
- enako je kaznovan, kdor z namenom ne prijavi pridobljenega dohodka ali drugih okoliščin, ki vplivajo na ugotovitev davkov, prispevkov ali drugih predpisanih obveznosti fizičnih ali pravnih oseb, kadar je prijava obvezna, pa obveznosti, ki se jim je nameraval izogniti, pomenijo večjo premoženjsko korist,
- z zaporom od enega do osmih let, če je bila z dejanjem dosežena velika premoženjska korist,
- z zaporom od treh do dvanajstih let, če je bilo dejanje storjeno v hudodelski združbi,
- z zaporom od enega do dveh let, kdor z namenom, da bi preprečil ugotovitev dejanske davčne obveznosti, na zahtevo pristojnega davčnega organa ne daje podatkov, ne predloži

poslovnih knjig in evidenc, ki jih je dolžan voditi, ali so knjige in evidence vsebinsko napačne ali ne da pojasnil v zvezi s predmetom davčnega nadzora ali ovira davčni nadzor.

V ZGD-1 (Ur. l. RS, št. 65/2009) se na kazenske določbe nanaša IX. del od 685. člena, ki pravi, da se z globo od 16.000 do 62.000 evrov za prekršek kaznuje družba, do 688. člena, v katerem se z globo od 600 do 1600 evrov kaznuje podjetnika, in do 691. člena, v katerem je navedeno, da se z globo od 600 do 1200 evrov kaznuje posameznika, ob kršitvi katerega od členov zakona, ki se nanašajo na pravilno vodenje poslovnih knjig, popolnost podatkov, vpisanih v register, pravilno postavljanje in vodenje uprave in nadzornega sveta, pravilnost letnih poročil, kot navaja zakon, da so pravočasno oddana, pravilno podpisana, da vsebujejo vse sestavine letnega poročila. Podjetja, ki kotirajo na borzi, zakon kaznuje za nepravilno ravnanje z delnicami.

Kot preventivo pred prevarami v 280. členu ZGD-1 (Ur. l. RS, št. 65/2009 – UPB3) določa zakon revizijsko komisijo, ki jo izbere nadzorni svet in je obvezna za podjetja, ki kotirajo na borzi, banke in podjetja, v katerih delavci v skladu z zakonom uveljavljajo svojo pravico do sodelovanja v organih družbe. Zakon določa naloge revizijske komisije, ki so med drugim spremljanje obvezne revizije letnih in konsolidiranih računovodskih izkazov, pregledovanje in spremljanje neodvisnosti revizorja za letno poročilo družbe, nadzorovanje neoporečnosti finančnih informacij, ki jih daje družba, in ocenjevanje sestavljanja letnega poročila, vključno z oblikovanjem predloga za nadzorni svet.

V ZR (Ur. l. RS, št. 23/1999) so v XV. poglavju omenjene kazenske določbe, in sicer v 55. členu, v katerem je zagrožena kazen za pravne osebe od 100.000 do 6.000.000 tolarjev oz. njihova evrska protivrednost in kazen od 10.000 do 500.000 tolarjev oz. njihova evrska protivrednost za odgovorno osebo podjetja za kršitve, ko, na primer, računovodski izkazi ne prikazujejo resničnega stanja sredstev in obveznosti do virov sredstev, prihodkov, odhodkov in presežka oziroma primanjkljaja; ne hrani knjigovodskih listin in poslovnih knjig skladno z zakonom; ne vrednoti postavk v računovodskih izkazih skladno z računovodskimi standardi in ne organizira notranjega revidiranja.

V ZDavP-2 (Ur. l. RS, št. 117/2006, 125/2008, 110/2009, 43/2010) so v šestem delu obravnavane kazenske odločbe, ki jih obsegajo členi od 394 do 402. Pomembnejša člena, ki se nanašata na davčne prekrške, ko zavezanec ne plača davka, sta:

- 397. člen – z globo od 1600 do 25.000 evrov se za prekršek kaznuje pravno osebo ali samostojnega podjetnika posameznika, ki ne odda ali ki priredi davčni obračun ali uniči, odtuji dokumente itd.
- 398. člen – z globo v višini 20/40/60 odstotkov od premalo plačanega davka, če ta znaša manj kot 400 evrov/med 400 in 4000 evrov/več kot 4000 evrov, se za hujše kršitve kaznuje pravno osebo ali samostojnega podjetnika posameznika ali posameznika, ki samostojno opravlja dejavnost.

ZRev-2 (Ur. l. RS, št. 65/2008) se od 162. do 166. člena nanaša na kazenske določbe za revizijske družbe in pooblašcene revizorje, saj opredeljuje denarne globe za prekrške, kot so, na primer, neupoštevanje pravil revidiranja, pomanjkljivo oziroma zavajajoče revizorjevo poročilo itd.

4.4 Zakonodaja drugod

Zaradi mnogih škandalov (Enron, Worldcom ...), ki so se pojavili v začetku tisočletja, so v ameriškem kongresu julija 2002 sprejeli Sarbanes-Oxleyjev zakon (v nadaljevanju SOA, U. S. Securities and Exchange Commission, 2002), ki vsebuje strožje zakone in s tem postavlja natančnejša pravila s področja kapitalskega trga. SOA želi preprečiti vzroke finančnih škandalov in se osredotoča na dve kritični točki, reguliranje poklica revizorja in civilno ter kazensko odgovornost posloводства. Največje težave so predstavljali nezadostno nadziranje upravljanja, pomanjkanje informacij nadzornikov in delničarjev, plačni sistem, ki je vzpodbujal interesne konflikte, in pomanjkljiva neodvisnost revizorjev.

Glavne točke SOA so:

- dejavnosti uprave so strožje regulirane,
- nadzorna funkcija se izboljša z revizijsko komisijo,
- strožja urejenost neodvisnega revizorja in uvedba nadzornega organa zanj,
- podjetje je zavezano k stalnemu obveščanju in vsebina je strožje nadzorovana,
- uvedba strožje določbe o osebni odgovornosti članov posloводства in s tem tudi kazenskih sankcij.

Zakon med drugim navaja, da mora posloводство osebno potrditi, da so vsa oddana poročila podjetja pravilna in popolna ter da obstajajo primerni interni nadzori. Podjetja morajo skladno s SOA (oddelek 406) sprejeti etični kodeks za člane uprave, finančne direktorje, odgovorne za računovodstvo in vodilne finančnike in poslovodne računovodje. Prav tako podjetjem prepoveduje najemanje revizorskih in svetovalnih storitev pri isti družbi in za preprečevanje interesnih konfliktov uvaja, da se glavni revizor menja na pet let, in obdobje ohladitve, v katerem posameznik, ki je bil zaposlen pri podjetju, ne sme revidirati tega podjetja (Samec, 2003, str. 14-16).

Na področju kazenskega sankcioniranja so se močno poostrele kazni. V primeru poslovodske zavestne napačne potrditve računovodskih izkazov (SOA, oddelek 906 c) se kaznuje z denarno kaznijo do milijona ameriških dolarjev ali 10 leti zapora. Če pa gre za naklepno dejanje, se kaznuje s petimi milijoni dolarjev ali 20 leti zapora.

V primeru uničenja, prikrivanja, spreminjanja poslovnih listin, dokumentov in dokazov se kaznuje z do največ 20 let zapora in/ali denarno kaznijo. Če pride do revizorjevega uničenja bilančnih dokumentov pred potekom roka za hrambo, pa se kaznuje z do 10 let zapora in/ali denarno kaznijo (SOA, oddelek 802).

Kot meni Samčeva (2003, str. 17), vsestranskega mehanizma, s katerim bi se vse težave rešile naenkrat, ni. Gre predvsem za globalni pojav, pri katerem je pomembno, da se s številnimi posameznimi ukrepi vzpostavi zaupanje.

Evropski parlament in Svet sta leta 2006 novelirala Direktivi Sveta 78/660/EGS in 83/349/EGS ter razveljavitev Direktive Sveta 84/253/EGS kot odgovor na škandale, ki so se zgodili v ZDA in Evropi, in sprejela strožjo direktivo 2006/43/ES, imenovano Direktiva o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze (Ur. l. EU, št. L 157/06), ki je evropska oblika SOA.

Cilj Direktive je doseči visoko raven uskladitve zahtev z ameriškimi zahtevami. Na njeni podlagi morajo države članice sprejeti oziroma prilagoditi svojo zakonodajo, vendar ne sme biti v nasprotju z njo in lahko vsebuje strožje pogoje in sankcije.

Direktiva prinaša številne spremembe, predvsem pa uvaja obvezno in neodvisno revizijo podjetij, ki kotirajo na borzi, bank, zavarovalnic, podjetij s konsolidiranimi izkazi. Prav tako določa, da revizijo opravljajo samo zakoniti revizorji ali revizijska družba, ki ima dovoljenje države članice. Ti se morajo stalno izobraževati in izpopolnjevati v svoji stroki in za podaljšanje dovoljenj tudi neprestano izpolnjevati določene pogoje. Revizorji se morajo držati etičnih standardov in zagotavljati kakovostno revizijo, kar pa omogočajo le redni pregledi poslovanja.

Direktiva poudarja, da bi morale države članice organizirati učinkovit javni nadzor nad revizorji. Javni nadzor morajo opravljati neaktivni revizorji, ki imajo ustrezna znanja.

Direktiva v 30. členu, pod imenom sistemi preiskav in kazni, omogoča, da država članica zagotovi učinkovit sistem preiskav in kazni za odkrivanje, popravljanje in preprečevanje neustreznega opravljanja obvezne revizije.

V 41. členu omenja revizijsko komisijo, ki jo morajo imeti podjetja, kot določa zakonodaja države članice. Z Direktivo so določene njene naloge, zahteva pa tudi, da je vsaj en član komisije neodvisen in strokovnjak s področja računovodstva ali revizije. Del teh določb Evropske direktive je povzel ZGD, del pa ZRev.

5 Primeri obtožb in kaznovanja prevar in goljufij v Sloveniji in tujini

5.1 Tujina

Leta 2001 je v ZDA izbruhnil velik računovodski škandal, v katerega sta bila vpletena energetska podjetje Enron in revizijska hiša Arthur Andersen. Leta 2006 sta bila Skilling in Lay obsojena zaradi prikazovanja lažnih poslovnih rezultatov in bankrota podjetja. Lay je dobil 45 let zaporne kazni, vendar je prej umrl. Skilling prestaja 24-letno kazen brez možnosti pogojnega izpusta, plačati pa je moral tudi denarno kazen 26 milijonov dolarjev v korist pokojninskega sklada podjetja Enron (Damijan, 2009).

Škandal podjetja Tyco International v obdobju od leta 1997 do 2001: vodilna predstavnika Kozlowski in Swartz sta bila leta 2005 obtožena računovodskih prevar in obsojena na 25 let zapore brez možnosti pomilostitve pred 8 leti in 4 meseci ter več milijonov dolarjev denarne kazni (Norris, 2007). Prav tako je bila denarno kaznovana revizijska hiša PWC za sodelovanje pri prevari v vrednosti 225 milijonov dolarjev (Bloomberg News, 2009).

Leta 2006 je bil Kim Woo-Choong, ustanovitelj skupine Daewoo, obsojen na 10 let zaporne kazni in denarno globo 21 milijard dolarjev zaradi prisvojitve družbenega denarja, utaj in računovodskih prevar. Kim je naročil zaposlenim, naj napihnejo sredstva družbe, da bi lahko pridobila več bančnih posojil. Družba je leta 1999 propadla zaradi dolga v višini 80 milijard dolarjev. Konec leta 2006 je sodišče Kimu zmanjšalo zaporno kazen za 2 leti in denarno globo na 20 milijard dolarjev (Rozman, 2006; Magdič, 2006).

Virendra Rastogi je bil leta 2008 obsojen na 7-letno zaporno kazen zaradi ustanovitve izmišljenega poslovnega imperija, ki je temeljil na lažnih računih neobstoječih podjetij (Plešnar, 2008).

5.2 Slovenija

V Sloveniji je težko najti primer računovodskih prevar in goljufij, saj gre predvsem za samo sumljiva dejanja, ki še niso dokazana oziroma nimajo epiloga.

Na spletni strani Sodstva Republike Slovenije sem poiskala obravnave, ki se nanašajo na goljufije, ponaredbe, utaje na sodiščih po Sloveniji. Našla sem veliko primerov in ugotovila, da število narašča. Največ jih je javnosti neznanih.

Imeli smo in imamo primere pomembnih gospodarskih družb in politikov, ki so bili odmevni, vendar do resnejših epilogov ni prišlo, večina zadev pa zastara ali se »pospravi pod

preprogo«. V Sloveniji je med računovodskimi prevarami zaznati predvsem davčne utaje, saj je drugačne prevare bodisi težje odkriti bodisi zakonodaja in nadzor nista popolna.

V različnih medijih sem poiskala primere, v katerih se pojavljajo računovodske prevare in goljufije. Vsi temeljijo zgolj na predvidevanjih in sumih kaznivega dejanja, saj ni bila prevara nikomur pravno dokazana. Zdi se, da tudi v Sloveniji nismo imuni na prevare in goljufije, vendar pa se zaplete pri pravilnem preganjanju in pozneje pri sodnih obravnavah.

V letu 2009 so kriminalisti preiskovali sum, da je predsednik uprave Koloseja Sergej Racman v preteklih letnih izkazih podjetja navajal neresnične podatke, zavajal revizorje in slovensko javnost (Modic, 2009). Prav tako so v istem letu v Celju preiskovali domnevno eno večjih davčnih utaj v Sloveniji. Šlo naj bi za ponarejanje listin in pranje denarja v skupni vrednosti 1,5 milijona evrov (STA, 2009).

Zelo odmevna je bila afera SIB Banka, saj naj bi odgovorni ponarejevali listine in s tem prirejali poslovne izide podjetja (RTV SLO, 2004). Vendar do sodnega epiloga ni prišlo, saj je ljubljansko okrožno sodišče odstopilo od pregona in zavrglo obtožbe zoper vpletene. Težava je bila tudi v pomanjkanju dokazov (Movrin, 2007).

V podjetju Elan je izredna revizija opozorila, da naj bi Uroš Korže z različnimi mehanizmi povečeval dobiček podjetja. Zoper njega naj bi bila podana obtožnica, vendar epilog ni znan (Toplak, 2005).

V nadaljevanju podajam statistiko kriminalitete v ekonomskih dejavnostih v Sloveniji, ki sem jo našla na spletni strani Statističnega urada Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS).

Iz Tabele 1 je razvidno gibanje pravnomočno končanih postopkov kaznivih dejanj v Sloveniji v obdobju 2003-2009.

Tabela 1: *Pravne osebe, zoper katere je postopek za kaznivo dejanje pravnomočno končan, po kaznivih dejanjih (statistika sodišč)*, Slovenija, 2003-2009.*

Kazniva dejanja ¹⁾	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Σ
205. člen – Kršitev temeljnih pravic delavcev	-	1	2	1	3	4	2	13
217. člen – Goljufija	-	1	1	1	1	2	6	12
219. člen – Oderuštvo	-	-	-	-	-	-	1	1
234. člen – Oškodovanje upnikov	-	-	-	-	4	-	-	4
234.a člen – Poslovna goljufija	-	-	5	5	13	15	17	55
240. člen – Ponareditev ali uničenje poslovnih listin	-	-	-	-	-	-	4	4
243. člen – Zloraba notranje informacije	-	-	-	-	-	-	-	0
244. člen – Zloraba položaja ali pravic	-	-	-	1	1	2	8	12
254. člen – Zatajitev finančnih obveznosti	-	1	-	2	1	7	10	21
Druga kazniva dejanja	3	6	8	3	13	15	14	62
Kazniva dejanja skupno	3	9	16	13	36	45	62	184
Obtožni akt zavržen	-	3	2	3	6	10	14	38
Postopek ustavljen	-	1	6	3	15	11	24	60
Oproščen obtožbe	3	1	4	-	4	2	4	18
Obtožnica zavrnjena	-	1	2	5	8	17	13	46
Spoznan za odgovornega	-	3	1	2	1	4	3	14
Ni podatka	-	-	1	-	2	1	4	8

Opomba: ¹⁾ Kazenski zakonik KZ-UPB1 (Uradni list RS, 95/2004)

*Legenda: Pravna oseba, zoper katero je postopek pravnomočno končan, je pravna oseba, proti kateri je bil vložen obtožni predlog in je postopek za kaznivo dejanje na sodišču pravnomočno končan z izdajo odločbe, s katero je: postopek ustavljen, obtožni predlog zavržen, obtožni predlog zavrnjen, oseba oproščena obtožbe, oseba spoznana za odgovorno (Metodološka pojasnila).

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2010.

Iz Tabele 2 je razvidno gibanje ovadenih kaznivih dejanj v Sloveniji v obdobju 2003-2009.

Tabela 2: *Pravne osebe, zoper katere je postopek po kazenski ovadbi in predhodni postopek za kaznivo dejanje končan, po kaznivih dejanjih (statistika tožilstev)**, Slovenija, 2003-2009.*

Kazniva dejanja ¹⁾	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Σ
205. člen – Kršitev temeljnih pravic delavcev	7	9	13	17	17	12	12	87
217. člen – <i>Goljufija</i>	17	20	28	30	39	22	16	172
219. člen – Oderuštvo	101	6	13	-	10	-	6	136
234. člen – Oškodovanje upnikov	8	7	9	-	-	6	7	37
234.a člen – Poslovna goljufija	31	51	67	75	118	110	190 ²⁾	452
240. člen – <i>Ponareditev ali uničenje poslovnih listin</i>	-	-	-	-	-	-	13	13
243. člen – Zloraba notranjih informacij	-	-	15	-	1	-	-	16
244. člen – Zloraba položaja in pravic	-	-	9	9	17	10	8	53
254. člen – <i>Zatajitev finančnih obveznosti</i>	6	4	9	10	17	15	18	79
Druga kazniva dejanja	71	100	109	123	135	82	122	742
Kazniva dejanja skupno	241	197	272	264	354	257	392	1977
Ovadbav zavržena	215	155	210	127	262	168	271	1408
Preiskava ustavljena	4	6	11	8	15	36	39	119
Vložen obtožni predlog	21	30	42	41	70	41	73	318
Ni podatka	1	6	9	88	7	12	9	132

Opomba: ¹⁾ Kazenski zakonik KZ-UPB1 (Uradni list RS, 95/2004)

²⁾ Od tega je bilo 33 pravnih oseb ovadenih po 228. členu (Poslovna goljufija) novega Kazenskega zakonika (KZ-1, Ur. l. RS, št. 55/08).

**Legenda: Pravna oseba, zoper katero je postopek po kazenski ovadbi in predhodni postopek za kaznivo dejanje končan, je tista pravna oseba, zoper katero je bil postopek na tožilstvu končan z izdajo odločbe, s katero je: ovadba zavržena, preiskava ustavljena, vložen obtožni predlog (Metodološka pojasnila).

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2010.

V Tabeli 1 in Tabeli 2 so vključena vsa kazniva dejanja, ki jih je SURS uvedel v svoje statistično raziskovanje, vendar so v povezavi s temo diplomske naloge pomembna tri kazniva dejanja: goljufija, ponareditev ali uničenje poslovnih listin in zatajitev finančnih obveznosti. Ostala bodo služila kot primerjava. Na koncu tabel je tudi statistika, kakšen je bil epilog skupnih dejanj.

Iz Tabele 1 je razvidno, da so bile na okrožnih in okrajnih sodiščih v največjem številu obtožene pravne osebe zoper kazniva dejanja poslovne goljufije in zatajitve finančnih obveznosti. Med vsemi obtoženimi pravnimi osebami je bila v opazovanem obdobju v povprečju le dobra desetina tudi spoznana za odgovorno. Pri povprečno slabi tretjini primerov je bil postopek na sodiščih ustavljen, pri povprečno dobri četrtini primerov pa so bile pravne osebe oproščene obtožbe (SURS, 2010). Če se osredotočim na kazniva dejanja, ki temeljijo na računovodski prevari, lahko sklepam, da v letih 2003-2009 predstavljajo petino vseh kaznivih dejanj. Število kaznivih dejanj goljufije, ponareditve ali uničenja poslovnih listin in zatajitve finančnih obveznosti je med proučevanim obdobjem naraščalo. Največ, za desetkrat, se je leta

2009 glede na leto 2004 povečalo število zatajitev finančnih obveznosti. V letu 2009 so kazniva dejanja računovodske prevare predstavljala že tretjino vseh kaznivih dejanj.

Iz Tabele 2 lahko razberemo, da so bile v obdobju od leta 2003 do 2009 na okrožnih državnih tožilstvih pravne osebe največkrat ovadene za kazniva dejanja poslovne goljufije, zatajitve finančnih obveznosti, goljufije, kršitve temeljnih pravic delavcev in ponareditve ali uničenja poslovnih listin. Povprečno 70 % ovadb zoper pravne osebe so okrožna državna tožilstva v opazovanem obdobju zavrgla. Zoper okrog 15 % ovadenih pravnih oseb pa je bil v povprečju vložen obtožni predlog (SURS, 2010). Glede kaznivih dejanj, ki so povezana z računovodsko prevaro, lahko napišem, da predstavljajo 13 % vseh prevar. Med sedemletnim opazovanim obdobjem so tudi med statistiko tožilstev kazniva dejanja goljufije, ponareditve ali uničenja poslovnih listin in zatajitve finančnih obveznosti naraščala. Edino goljufija se je v zadnjih dveh letih nekoliko zmanjšala. V letu 2009 ta kazniva dejanja predstavljajo slabih 12 %, kar nam pove, da se je delež ostalih kaznivih dejanj sorazmerno povečal.

Obe tabeli nam povesta, da je ovadenih kaznivih dejanj, ki temeljijo na računovodskih prevarah, vsako leto več, vendar jih je v primerjavi z ostalimi sorazmerno malo (slabih 20 %). Večjo težavo predstavlja malo pravnomočno končanih postopkov glede na število ovadenih in s tem tudi nizko število epilogov z dokazano krivdo.

Iz tega poglavja lahko tudi sklepam, da je v tujini več odmevnih prevar pri velikih podjetjih javno znanih in obsojenih. Pri nas gre predvsem za manjše prevare, ki so javnosti neznane. Sumi prevar v večjih podjetjih pa se v medijih hitro poležejo in do obtožnice na sodišču pride le redko.

Sklep

Prevare in goljufije v računovodstvu predstavljajo vedno večjo težavo v gospodarstvu in podjetju samem. Coenenova (2010, str. 2) meni, da dokler bodo sistemi, politika in procesi podjetja omogočali nastanek namernih človeških napak, bo težko razkriti prevare. Računovodske prevare pripeljejo do posrednih prednosti za podjetje ali za poslovodstvo, saj si na podlagi dobrih letnih računovodskih izkazov poveča ceno delnice na trgu, vrednost podjetja, bonitetne ocene, ugled in nagrade.

Med pisanjem diplomske naloge sem naletela na tri glavne povode, zakaj do prevar v računovodstvu prihaja. K naraščajočemu številu pripomorejo nejasna in preblaga zakonodaja, ki dopušča izkoriščanje lukenj v njej, težavnost dokazovanja prevar in nasprotje interesov posameznikov, ki so vključeni v računovodsko poročanje.

V celotni meri za predstavitev in pravilnost računovodskih izkazov odgovarja poslovodstvo. Za nastanek prevare in goljufije v računovodskih izkazih pa so lahko odgovorni tudi drugi

posamezniki, ki niso vestno, etično in strokovno opravili svojega dela (denimo računovodja, revizor, notranji revizor).

Naloga notranjih revizorjev pri odkrivanju prevar je precej zahtevna. Z intenzivnim delom lahko pripomorejo k preprečevanju in odkrivanju prevar. Osredotočiti se morajo na razdeljevanje delovnih dolžnosti, zagotoviti primerno avtorizacijo dokumentov, spremljati zaposlene pri njihovem delu in sprejemati anonimne namige za nastanek prevar (Coenen, 2010, str. 170).

V tujini in Sloveniji so bili zaradi odmevnih računovodskih prevar sprejeti izpopolnjeni in strožji zakoni, ki temeljijo na bolj učinkovitem in kakovostnem nadzoru nad revizorji in podjetji samimi. Uvajajo tudi strožje sankcije za kršitelje. V primerih obtožb iz tujine lahko sklepam, da se je nadzor po škandalih izboljšal in tudi javna obsodba kaznivih dejanj družbe in države pripomore k njihovem zmanjšanju.

Pri slovenskih primerih sem lahko zapisala le tiste, ki temeljijo na sumu kaznivega dejanja, saj primerov, v katerih bi po poročanju medijev prišlo do sodnih epilogov, nisem našla. Kot pa prikazuje tabela, do sodnih epilogov prihaja, vendar je njihov odstotek v primerjavi s povzročenimi prevarami majhen. Dokazati prevare ni tako enostavno, saj se storilci trudijo, da se držijo tanke meje med še sprejemljivimi poslovnimi odločitvami in prevarantskimi odločitvami. Zdi se, da imamo precej neučinkovit sodni sistem, saj kljub številnim pooblastilom v večini primerov pride do zastaranja postopka oziroma so dokazi nični.

V prihodnje bi morali v podjetjih povečati notranji nadzor, sprejeti etični kodeks podjetij in vzpostaviti politiko preprečevanja prevar. Predvsem pa bodo pomembno vlogo odigrala država oz. sodišča, saj je po eni strani potrebno zakonodajo še izpopolniti in povečati nadzor nad izvajanjem zakonov.

Literatura in viri

1. Agencija za javni nadzor nad revidiranjem. Najdeno 20. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.anr.si/>.
2. Bloomberg News (2009, 14. julij). S.E.C. Ends Case Against 2 at Tyco. *The New York Times*. Najdeno 15. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.nytimes.com/2009/07/15/business/15tyco.html?ref=tyco_international.
3. Coenen, T. L. (2008). *Essentials of Corporate Fraud*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
4. Damjan, J. P. (2009, 24. januar). Zločin, kazni in odgovornost. *Dnevnik*. Najdeno 15. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/objektiv/1042239117.
5. Direktiva o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze (2006/43/ES). *Uradni list EU št. L 157/2006*. Najdeno 31. julija 2010 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:157:0087:0107:SL:PDF>.
6. Kazenski zakonik (KZ-1). *Uradni list RS št. 55/2008*.
7. Kocbek, M. & Prelič, S. (2009). *Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1) z novelo ZGD-1C*. Ljubljana: GV Založba.
8. Kodeks poklicne etike računovodje (1998). Najdeno 20. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.si-revizija.si/racunovodje/dokumenti/kodeks_etike-racunovodja.pdf.
9. Kodeks etike za računovodske strokovnjake (2008). Najdeno 2. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.mf.gov.si/slov/sjr/Kodeks_etike_rac_strokovnjaki.pdf.
10. Kodeks poklicne etike notranjih revizorjev (2004). Najdeno 20. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.si-revizija.si/notranji_revizorji/dokumenti/Kodeks_poklic_etike-nr.pdf.
11. Koletnik, F. (2008). *Zunanje revidiranje*. Maribor: Univerza v Mariboru.
12. Koletnik, F. (2007). *Notranje revidiranje*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
13. Koželj, S. (2009). Vloga vodje računovodstva v današnjih razmerah. *IKS*, (7), 13-19.

14. Magdič, T. (2006, 3. november). Predsedniku Daewooja 10 let zapora. *Finance*. Najdeno 15. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/154139>.
15. Mednarodni standardi revidiranja, MSR 240 (2009). Najdeno 20. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.si-revizija.si/revizorji/dokumenti/msr/prirocnik_medn_objav/2009/msr_240.pdf.
16. Mednarodni standardi strokovnega ravnanja notranjega revizorja (2009). Najdeno 20. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.si-revizija.si/notranji_revizorji/dokumenti/snr-2009.pdf.
17. Modic, T. (2009, 12. november). Sergeja Racmana bi zaradi prirejanja bilanc Koloseja lahko doletela le manjša globa. *Dnevnik*. Najdeno 15. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.dnevnik.si/poslovni_dnevnik/1042314562.
18. Movrin, P. (2007, 17. april). Za afero nihče odgovoren. *24ur*. Najdeno 2. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://24ur.com/novice/slovenija/iz-24ur-nihce-ni-kriv.html>.
19. Norris, F. (2007, 7. julij). PricewaterhouseCoopers to pay Tyco Investors \$ 225 Million. *The New York Times*. Najdeno 15. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.nytimes.com/2007/07/07/business/07tyco.html?ref=tyco_international.
20. Odar, M. (2010). Računovodsko poročanje za leto 2009. *IKS*, (1/2), 7-38.
21. Odar, M., Kavčič, S. & Koželj, S. (2003). Organiziranost računovodstva v slovenskih podjetjih. *Revizor*, (4/5), 23-29.
22. Plešnar, J. (2008, 7. junij). Zapor za britanske tajkune. *Večer*. Najdeno 15. junija 2010 na spletnem naslovu <http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=8060705331763>.
23. Pogovor z Andrejo Istenič, notranjo revizorko, dne 6. julija 2010.
24. Pogovor z Marijo Ravnik, računovodkinjo, dne 22. junija 2010.
25. Povh, D. (2003). Prevare, korupcija in notranji revizor. *Revizor*, (4/5), 7-22.
26. PWC (2009, november). The Global Economic Crime Survey. Najdeno 15. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.pwc.com/en_GX/gx/economic-crime-survey/pdf/global-economic-crime-survey-2009.pdf.
27. Riahi-Belkaoui, A. & Picur, R. D. (2000). Understanding Fraud in the Accounting Environment. *Managerial Finance*, 26 (11). Najdeno 9. julija 2010 na spletnem

naslovu <http://www.emeraldinsight.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/search.htm?st1=accounting+fraud&ct=all&go=Go>.

28. Rozman, J. (2006, 30. maj). Ustanovitelj Daewooja bo moral plačati 20 milijard dolarjev kazni. *Finance*. Najdeno 15. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/167166/Ustanovitelj-Daewooja-bo-moral-pla%E8ati-20-milijard-dolarjev-kazni>.
29. RTV SLO (2004, 26. maj). Tri obtožnice v zvezi z afero SIB. *MMC RTV Slovenija*. Najdeno 2. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.rtv slo.si/slovenija/tri-obtoznice-v-zvezi-z-afero-sib/19191>.
30. Samec, N. (2003, oktober). Sarbanes-Oxley Act – nova pravila Corporate Governance v ZDA. *Pravna praksa*, (36/37), 14-17.
31. Schilit, H. M. (2002). *Financial Shenanigans* (2nd Edition). New York: McGraw-Hill.
32. Slovar slovenskega knjižnega jezika (1997). Elektronska verzija 1.0. – Anebis, DZS.
33. Sarbanes-Oxley Act (2002). Najdeno 10. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.law.uc.edu/CCL/SOact/toc.html> in <http://www.sec.gov/about/laws.shtml>.
34. Sodstvo RS. Najdeno 1. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.sodisce.si/iskalnik/>.
35. STA (2009, 16. december). Kriminalisti preučujejo eno največjih davčnih utaj v Sloveniji. *Siol.net*. Najdeno 9. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.siol.net/slovenija/lokalne_novice/savinjska/2009/12/kriminalisti_preucujej_o_eno_najvecjih_davcnih_utaj_v_sloveniji.aspx.
36. Statistični urad Republike Slovenije (2010, 29. april). Pravne osebe, zoper katere je bil postopek za kaznivo dejanje pravnomočno končan, Slovenija 2003-2009. Najdeno 1. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3045.
37. Toplak, S. (2005, 10. maj). Razvpite kreativne revizorske zgoode in nezgoode. *Finance*. Najdeno 2. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.mojefinance.si/119856/Razvpite-kreativne-revizorske-zgode-in-nezgode>.
38. Unija d.d. (2010). *Vloga finančne in računovodske funkcije v organizaciji* (interno gradivo). Brezovica: Unija d.d.
39. Vezjak, B. (2009). Poročanje o tveganjih. *IKS*, (10), 57-63.

40. Vezjak, B. (2010). Razkritja k bilanci stanja in izkazu poslovnega izida za podjetja, zavezana reviziji. *IKS*, (1/2), 142-159.
41. World Business Council for Sustainable Development (2002, 1. januar). Corporate Social Responsibility: The WBCSD's Journey. Najdeno 9. julija 2010 na spletnem naslovu
<http://www.wbcsd.org/plugins/DocSearch/details.asp?type=DocDet&ObjectId=Mzcw>.
42. Zakon o davčnem postopku (ZDavP-2). *Uradni list RS št. 117/2006, 125/2008, 110/2009, 43/2010*.
43. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). *Uradni list RS št. 65/2009 – UPB3*.
44. Zakon o računovodstvu (ZR). *Uradni list RS št. 23/1999*.
45. Zakon o revidiranju (ZRev-2). *Uradni list RS št. 65/2008*.
46. Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev (2006). Ugotovitve in priporočila 38. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. *IKS*, (7), 66-70.
47. Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev (2008). Sklepi 40. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. *IKS*, (6), 90-93.